

Ewa Pogorzała

Międzynarodowa konferencja naukowa Mniejszości narodowe, etniczne i językowe w Unii Europejskiej, Lublin, 14-16 września 2011 r. : [sprawozdanie]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 18/2, 113-118

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tarzyna Krzywicka z Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, która przedstawiła referat zatytułowany *Situación jurídica de los pueblos indígenas en Venezuela. Dilemas de representación y participación*. W ostatnim dniu Kongresu odbyła się prezentacja książek autorstwa naukowców, uczestniczących w XV FIEALC, koordynowana przez prof. dra Adalberto Santana z UNAM. Dr Katarzyna Krzywicka zaprezentowała książkę swojego autorstwa *El continente en cambio. Ensayos para un debate sobre América Latina*, wydaną w 2009 r. nakładem Wydawnictwa UMCS. Podczas uroczystego zakończenia Kongresu FIEALC funkcję prezydenta Federacji objął prof. dr Antonio Colomer Viadel z Universidad Politécnic de València w Hiszpanii.

Katarzyna Krzywicka

Międzynarodowa konferencja naukowa *Mniejszości narodowe, etniczne i językowe w Unii Europejskiej*, Lublin, 14-16 września 2011 roku

W dniach 14 – 16 września 2011 r. w Lublinie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Mniejszości narodowe, etniczne i językowe w Unii Europejskiej”. Konferencja była jednym z wydarzeń towarzyszących Polskiej Prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Patronat nad wydarzeniem objęli Marszałek Sejmu RP Grzegorz Schetyna oraz Przewodniczący Parlamentu Europejskiego Jerzy Buzek. W zamierzeniu organizatorów celem konferencji miało być dokonanie diagnozy aktualnej sytuacji mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w krajach Unii Europejskiej, a w rezultacie wypracowanie wszechstronnej analizy sytuacji mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w 27 krajach Unii Europejskiej z uwzględnieniem zróżnicowanych doświadczeń historycznych, odmiennych tradycji prawnych, specyficznych współczesnych uwarunkowań społecznych oraz procesów migracyjnych.

Trzydniowa konferencja zorganizowana została przez Zakład Praw Człowieka Wydziału Politologii i Zakład Historii Najnowszej Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Towarzystwo Ukraińskie. Wydarzenie współorganizowała natomiast Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Lubelski Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego oraz Miasto Lublin.

W pierwszym dniu konferencji gościny uczestnikom udzielił gmach Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego. W programie pierwszego dnia obrad obok uroczystego otwarcia konferencji, wystąpienie przedstawicieli organizatorów i zaproszonych gości, przewidziano sesję otwierającą, w trakcie której m. in. zapoznano uczestników z założeniami polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Zasadniczej problematyce konferencji w tej części obrad poświęcone zostały natomiast wystąpienia Tomasza Siemioniaka – b. sekretarza stanu w MSWiA i współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Włodzimierza Karpińskiego – sekretarza stanu w MSWiA i następcy T. Siemioniaka w roli współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. T. Siemioniak, jako współprzewodniczący polsko-niemieckiego okrągłego stołu w latach

2010-2011, przybliżył uczestnikom problematykę rozwiązywania problemów mniejszościowych w stosunkach dwustronnych na przykładzie polsko-niemieckiego okrągłego stołu. Spotkania przedstawicieli mniejszości niemieckiej w Polsce z przedstawicielami Polonii niemieckiej zapoczątkowało współpracę międzyrządową w nowej formule – z udziałem partnerów społecznych. W lutym 2010 r. w Berlinie miało miejsce pierwsze spotkanie poświęcone przeglądowi problemów, w czerwcu 2011 r. zaś w Warszawie podpisano polsko-niemieckie Wspólne Oświadczenie Okrągłego Stołu dotyczące wspierania obywateli niemieckich polskiego pochodzenia i Polaków w Niemczech oraz niemieckiej mniejszości w Polsce. Oświadczenie podpisane zostało przez przedstawicieli czterech stron, tj. rządów polskiego i niemieckiego, przedstawicieli obywateli niemieckich polskiego pochodzenia i Polaków w Niemczech oraz niemieckiej mniejszości w Polsce. W końcowej części swojej wypowiedzi T. Siemioniak podkreślił, iż lubelska konferencja daje wspaniałą możliwość promocji nowej formuły współpracy, która wzbogaca relacje mniejszości z rządem i samorządami.

W dalszej części obrad głos zabrał Włodzimierz Karpiński – sekretarz stanu w MSWiA i współprzewodniczący Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych. Przedstawił uczestnikom zarys problematyki polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego. Zasadnicze znaczenie w tym zakresie miała uchwalona w 2005 r. ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Wprowadziła ona nowe rozwiązania na rzecz wspierania tożsamości mniejszości, np. dotacje na realizację zadań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego. W latach 2005-2011 rząd wydał 70 mln zł na realizację zadań określonych w ustawie, corocznie zaś do MSWiA składanych jest kilkaset wniosków o dotacje. Wskazał również na proces instytucjonalizacji polityki państwa wobec mniejszości, w tym na poziomie lokalnym, w 15 województwach bowiem funkcjonują pełnomocnicy wojewody ds. mniejszości.

W odniesieniu do oceny polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego głos zabrał również Andrzej Jabłoński – współprzewodniczący KWRiMNiE ze strony mniejszościowej. Jak podkreślił na wstępie jego ocena może być w niektórych kwestiach różna od stanowiska rządu, ale według niego ten rozdzwięk traktować należy jako formę dialogu. Według prelegenta obecnie głównym problemem mniejszości w Polsce nie jest walka o równość społeczno-ekonomiczną, ale o równość kulturową. W kontekście przyznawania dotacji – podkreślił, iż dopiero przy konkursach na 2011 r. wprowadzono nową formułę, zakładającą oddelegowywanie niezależnych ekspertów do komisji oceniającej wnioski. Jego zdaniem obecnie w sferze kulturalnej niezbędnym jest wyposażenie grup mniejszościowych w instytucje kultury mniejszości. Zaznaczył również, iż nierozwiązany pozostaje problem programów mniejszości w publicznej telewizji. W końcowej części wypowiedzi stanowczo podkreślił konieczność zdecydowanej reakcji władz na eskalację zachowań ksenofobicznych.

W ramach popołudniowej sesji plenarnej zaproszeni prelegenci starali się odpowiedzieć na pytanie: *Ochrona mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w Unii Europejskiej – nowy model?* Podkreślano tu przede wszystkim konieczność promowania aktywnego obywatelstwa w Europie. W tej części głos zabrali: prof. Grzegorz Janusz (UMCS w Lublinie) – *Prawno-instytucjonalne gwarancje ochrony mniejszości w Unii Europejskiej*, Tove Malloy (Europejskie Centrum ds. Mniejszości, Flensburg, Niemcy) – *Spuścizna dyskursu a przyszłość istnienia mniejszości narodowych w Europie* oraz Panayote Dimitras (Grecka Grupa Helsińska, Ateny, Grecja) – *O skutecznej implementacji praw człowieka i praw mniejszości*

w Europie. Kwestię mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce podjął m. in. w swoim wystąpieniu pt. *Europeizacja czy powrót do Europy? Instytucje międzynarodowe a rozwój ochrony mniejszości narodowych w krajach Europy Środkowej*, prof. Sławomir Łodziński (UW). Wskazał on przede wszystkim na problem powrotu bilateralizacji kwestii mniejszościowej. Podkreślił również, iż obecnie o problematyce mniejszościowej w państwach regionu mówi się już raczej nie jako o elemencie demokratyzacji, ale konsolidacji demokracji.

Zwieńczenie pierwszego dnia obrad stanowiły posiedzenia Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP oraz Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Otwarcia posiedzenia Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP dokonał poseł Marek Ast. W dalszej części posiedzenia głos zabrał Dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA Józef Róžański. Wskazał on na obowiązek, wynikający z art. 31 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, przygotowania nie rzadziej niż raz na dwa lata, raportu dotyczącego sytuacji mniejszości w Rzeczypospolitej Polskiej. Dotychczas opracowano dwa raporty, odpowiednio w 2007 r. i w 2009 r., obecnie zaś trwają prace na trzecim raporcie.

Następnie głos zabrał poseł Miron Sycz, poruszając problem braku etatowych pracowników w towarzystwach mniejszości, jak również postulował skrócenie i uproszczenie procedury rozliczania dotacji. Z kolei Helena Duć-Fajfer odnosząc się do problemu dotacji, wskazała na jednoroczny i grantowy charakter obecnego mechanizmu finansowego, wobec postulowanego finansowania w perspektywie wieloletniej. Podkreśliła również, iż opracowywany raport rządowy, w obecnym kształcie, wąsko i statystycznie prezentuje prace ministerialne dotyczące mniejszości. *Ludomir Molitoris* – prezes Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce, w kontekście problemu finansowania instytucji kultury mniejszości, podkreślił, iż w lipcu 2011 r. stowarzyszenie złożyło propozycję nowelizacji ustawy o mniejszościach, tak aby słowa „mogą być” w odniesieniu do środków przekazywanych z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom, realizującym zadania służące ochronie, zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości – zastąpić słowem „są”. Z kolei przedstawiciel Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego poruszył problem dostępu mniejszości do mediów i wniosł o uwzględnienie w raporcie rządowym analizy misji mediów publicznych na rzecz mniejszości. Podkreślił również, iż w 2011 r. o 15% obcięto czas dla mniejszości kaszubskiej w regionalnym ośrodku telewizji.

W dalszej części obrad komisji sejmowej ks. Isakowicz-Zaleski zwrócił uwagę na sytuację mniejszości greckiej, która nie została uznana na mocy ustawy. Grzegorz Kuprianowicz – prezes Towarzystwa Ukraińskiego, podkreślił problem praktycznej realizacji uprawnień językowych w małych społecznościach, żyjących w rozproszeniu. Odnosił się również do kwestii Narodowego Spisu Powszechnego 2011. Jego zdaniem sposób przeprowadzenia spisu potwierdził obawy przedstawicieli mniejszości, co do wiarygodności i reprezentatywności zebranych danych. Piotr Tyma – prezes Związku Ukraińców w Polsce, w kontekście dostępu mniejszości do mediów, wskazał na główne, ciągle nierozwiązane i powracające problemy w tym zakresie, tj. przesuwanie programów na godziny późnowieczorne, niepowoływanie redakcji, zawieszanie programów, ingerowanie w ich treść, brak środków finansowych. W końcowej części posiedzenia przewodniczący komisji poseł Marek Ast podjął próbę podsumowania prac komisji w kończącej się kadencji.

W dalszej części obrad miało miejsce posiedzenie Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Uzgodniono, że posiedzenie będzie miało formułę autoprezentacji

poszczególnych członków komisji i głównych problemów reprezentowanych przez nich społeczności przed nowym przewodniczącym komisji. I tak Jan Syczewski – przewodniczący Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, wskazał na problem instytucji kultury mniejszości i ich finansowania. Helena Duć-Fajfer – wiceprezesa Zarządu Stowarzyszenie Łemków, podkreśliła problem braku na poziomie szkolnictwa wyższego możliwości kształcenia nauczycieli do nauczania języków mniejszości etnicznych. Mariola Abkowicz – przewodnicząca Zarządu Związku Karaimów Polskich, jako główny problem wskazała niski poziom dofinansowania bieżącej działalności stowarzyszeń mniejszości. Ludomir Molitoris – prezes Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce, również podniósł problem finansowania mniejszościowych instytucji kultury z budżetów lokalnych, jak bowiem podkreślił władze samorządowe finansują tylko polskie instytucje kultury. Druga ważna kwestia według niego to problem wychowania regionalnego. Łukasz Grzędzicki – prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, podkreślił przede wszystkim problemy edukacji i kształcenia nauczycieli oraz dostępu do mediów.

Tadeusz Isakowicz-Zaleski, jako przedstawiciel mniejszości ormiańskiej, podniósł problem braku audycji radiowych i telewizyjnych w języku ormiańskim. Wskazał również na problem istnienia dwóch grup w społeczności ormiańskiej w Polsce – tzw. starej mniejszości, uznanej na mocy ustawy, jednak *de facto* „mniejszości w mniejszości” oraz nieposiadających obywatelstwa polskiego imigrantów przybyłych do Polski po roku 1989. Reprezentant mniejszości czeskiej położył nacisk na większą współpracę z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz zapewnienie stałego finansowania instytucji kultury. Z kolei reprezentant mniejszości niemieckiej zaznaczył problem niszczenia tablic dwujęzycznych na terenie województwa opolskiego. Piotr Tyma, jako reprezentant mniejszości ukraińskiej, podjął problem „filozofii” współpracy w ramach Komisji Wspólnej. Jego zdaniem wiele spraw udało się rozwiązać, wiele jednak wciąż pozostaje nierozwiązanych, jak np. kwestia procedur grantowych, zamiast postulowanego finansowania w perspektywie wieloletniej. Z kolei Grzegorz Kuprianowicz podkreślił problem instytucjonalizacji działalności kulturalnej mniejszości. W ramach posiedzenia komisji głos zabrała również przedstawicielka Głównego Urzędu Statystycznego, informując, iż wstępne wyniki spisu powszechnego będą dostępne w grudniu 2011 r., ale najprawdopodobniej nie obejmą one problematyki narodowościowej. Jej zdaniem monitoring badania reprezentacyjnego daje podstawy, aby stwierdzić, że wyniki spisu będą jak najbardziej miarodajne, jeśli chodzi o skład narodowościowy Polski.

W drugim dniu obrady kontynuowano w gmachu Wydziału Politologii UMCS, w programie konferencji zaś przewidziano w tym dniu kilkanaście sesji problemowych oraz tzw. okrągłe stoły. Wielość wygłoszonych w tym dniu referatów nie pozwala na ich nawet pobieżne omówienie, stąd też przywołać można przynajmniej tytuły sesji problemowych. W ramach tychże omawiano wątki historyczne (*Doświadczenia historyczne mniejszości, Historia instytucji edukacyjnych, kulturalnych i organizacji obywatelskich mniejszości*), kulturoznawcze (*Mniejszości narodowe w badaniach kulturoznawczych*), medioznawcze (*Mniejszości narodowe a współczesne media*), socjologiczne (*Budowanie tożsamości mniejszościowej – doświadczenia indywidualne i zbiorowe, Język jako element tożsamości mniejszości*), jak i językoznawcze (*Ewolucja języków mniejszościowych*). Analizowano również sytuację mniejszości w poszczególnych państwach (*Mniejszości narodowe w Polsce, Mniejszości narodowe w państwach skandynawskich i bałtyckich; Mniejszości narodowe*

w państwach Partnerstwa Wschodniego), jak również poszczególnych mniejszości (*Romowie w społeczeństwach europejskich, Małe mniejszości i społeczności regionalne współczesnej Europy*). Dominowała oczywiście perspektywa politologiczna, i tak dyskutowano o polityce narodowościowej, językowej i kulturalnej wobec mniejszości (*Polityka narodowościowa w państwach UE, Polityka językowa w państwach UE, Polityka kulturowa i językowa wobec mniejszości w państwach UE*), aktywności mniejszości (*Mobilizacja polityczna mniejszości; Mniejszości w społecznościach lokalnych*) oraz systemie ochrony mniejszości (*Międzynarodowe i unijne instrumenty ochrony mniejszości*).

W ramach tzw. okrągłych stołów dyskutowano m. in. nad założeniami i praktyką polityki wobec mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w państwach Unii Europejskiej oraz sytuacji mniejszości narodowych w państwach Partnerstwa Wschodniego. W trakcie trzeciego panelu dyskusyjnego zorganizowanego w tej formie możliwość wymiany doświadczeń mieli pełnomocnicy wojewodów ds. mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

W trzecim dniu obrad, toczących się w gmachu Wydziału Humanistycznego UMCS, w programie przewidziano dyskusję panelową pod hasłem *Europejscy Romowie – pomiędzy standardami UE a polityką państw*. Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z publikacją *Beyond Rhetoric: Roma Integration Roadmap for 2020. Priorities for an EU Framework for National Roma Integration Strategies*¹. Paneliści podkreślali przede wszystkim, iż działania na rzecz inkluzji społecznej Romów powinny być powiązane z prawami człowieka i celami antydyskryminacyjnymi. Wskazywano również na rozdzźwięk pomiędzy przyjętymi regulacjami prawnymi, a ich praktyczną realizacją. Dyskutowano nad przyszłością polityki wobec Romów w kontekście kryzysu ekonomicznego oraz brakiem widocznych efektów mimo wielu podejmowanych dotychczas inicjatyw. Wskazywano również na zjawisko europeizacji problematyki romskiej, większość państw bowiem nie chce wziąć odpowiedzialności za problem Romów.

W końcowej części obrad odbyła się sesja plenarna pod hasłem *Europejski wymiar wielokulturowości – prognoza*. Dyskutowano tu m. in. nad zjawiskiem islamofobii i polityzacją różnorodności kulturowej oraz sytuacją języków mniejszościowych. Cor van der Meer z Centrum Badawczego Mercator (*European Research Centre on Multilingualism and Language Learning*) przybliżył uczestnikom działalność centrum i realizowane w nim projekty, m. in. dotyczące nauczania trójjęzycznego. Kwestię sytuacji języków podniósł również Tomasz Wicherkiewicz (UAM) w wystąpieniu *Języki regionalne/pomocnicze w Europie – nowa (?) jakość w polityce językowej*, podkreślając, iż jeszcze do niedawna sytuację języków mniejszościowych i szanse ich przetrwania opisywała maksyma Maxa Weinreicha, który stwierdził „A language is a dialect with an army and navy”.

W posumowaniu trzydniowych obrad przewodniczący komitetu organizacyjnego prof. Grzegorz Janusz poinformował, iż wzięło w nich udział ponad 130 aktywnych uczestników. Podkreślił, iż obecnie mniejszości nie walczą już o swoje prawa, ale chcą być traktowane jak inni obywatele. Postulował również, aby dyskurs o wielokulturowości w kontekście migracji nie przyćmił problematyki praw mniejszości autochtonicznych. W lubelskiej konferencji wzięli udział zarówno naukowcy, jak i praktycy – działacze organizacji mniejszościowych,

¹ *Beyond Rhetoric: Roma Integration Roadmap for 2020. Priorities for an EU Framework for National Roma Integration Strategies*, compiled by Bernard Rorke – International Researcher and Advocacy Direktor for the Open society Roma Initiatives, June 2011.

politycy i urzędnicy zajmujący się problematyką mniejszości narodowych i etnicznych z Polski i zagranicy. Uczestnicy wystosowali wspólne oświadczenie dotyczące niedawnych zdarzeń antysemitycznych i ksenofobicznych, które miały miejsce na Podlasiu.

To już druga konferencja poświęcona problematyce mniejszości narodowych i etnicznych zorganizowana w Lublinie. W 2010 r. odbyła się konferencja z okazji pięciolecia ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zgodnie z zapowiedzią organizatorów spotkania będą kontynuowane w kolejnych latach, co z pewnością przyczyni się do promocji dorobku ośrodka lubelskiego w zakresie problematyki mniejszościowej, jak również wielokulturowych tradycji regionu i samego Lublina. Jak podkreślił bowiem w podsumowaniu konferencji Dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA Józef Różański intencją współinicjatora organizacji pierwszej edycji konferencji Tomasza Siemoniaka – ówczesnego współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych, było stworzenie „polskiego Davos mniejszości narodowych i etnicznych”.

Ewa Pogorzala

Konferencja naukowa *Partie polityczne przełomu XX i XXI wieku. Kondycja, kierunki rozwoju i perspektywy*, Lubostron 21-22 września 2011 roku

W dniach 21-22 września 2011 roku w zabytkowym zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pod tytułem „Partie polityczne przełomu XX i XXI wieku. Kondycja, kierunki rozwoju i perspektywy”. Konferencja powstała z inicjatywy dr. hab. Marka Strzeleckiego i dr Marii Winclawskiej, zorganizowana była przez Katedrę Systemu Politycznego RP Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz sekcję Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych „Partie i systemy partyjne”.

Celem konferencji była interdyscyplinarna i wielopłaszczyznowa analiza kondygnacji, perspektyw i kierunków rozwoju partii politycznych XX i XXI wieku. Konferencja cieszyła się z dużym zainteresowaniem środowiska akademickiego, wzięło w niej udział 36 naukowców, z wielu krajowych ośrodków naukowych: Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Naukowej w Krakowie, Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie, Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku Białej, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego i gospodarze z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Program konferencji zakładał przeprowadzenie dwóch sesji plenarnych na początku i na końcu obrad oraz czterech sekcji panelowych, a w każdej sekcji odbywały się jednocześnie dwa panele. Obrady rozpoczął prof. dr hab. Roman Bäcker, dziekan Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK.